

گفت‌وگو

عبدالرضا فرجی‌راد، کارشناس مسائل بین‌الملل در گفت‌وگو با فرهیختگان :

صدور قطعنامه شرایط اروپا را بدتر می‌کند

باتوجه‌به‌آخرین گزارشی که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی علیه ایران منتشر کرده، برای بررسی آخرین وضعیت احيای برجام در شورای حکام و شورای امنیت با عبدالرضا فرجی‌راد به گفت‌وگو پرداختیم که در ادامه می‌خوانید.

۱۱۱

با این گزارشی که اخیراً آژانس منتشر کرده، احتمال صدور قطعنامه در جلسه شورای حکام علیه ایران تا چه میزان وجود دارد؟

گزارش آژانس درواقع یک قدم به عقب است. باتوجه به اینکه امیدها به برجام توسط آنها بیشتر و زیادتر بود، و اخیراً هم اعلام شده که آمریکایی‌ها حاضر نیستند سپاه را از لیست بردارند و احتمال توافق ضعیف شده، آژانس آمده با چراغ سبز غرب، این گزارش را داده است. براساس این گزارش، چند جایی که در رابطه با مساله اورانیوم درباره‌اش شبهه وجود داشته، ایران پاسخی نداده یا پاسخ قانع‌کننده‌ای برای آنها نداشته است. قبلاً هم آژانس دنبال این مساله بود. گروسی چندبار به ایران آمد، صحبت‌های نسبتاً مثبتی کردند که در خرداد به نتایجی برسد،این‌طور معلوم می‌شود که چراغ‌سبزی گرفتند که درواقع آژانس گزارش و اظهارش را به ایران بدهد.

همچنین یک قدم دیگر هم عقب‌رقیم که آمریکایی‌ها و اربرت مالی در کنگره اعلام کردند آمادگی ندارند تا سپاه را بدون گرفتن امتیاز از لیست خارج کنند. الان مساله این است با این نکاتی که اشاره شد آژانس در شورای حکام گزارش منفی خواهد داد؟ آیا مساله آژانس کاملاً تمام شده؟ مساله توافق کاملاً تمام شده؟ خب الان آمریکا ببا اروپا در این خصوص درحال مذاکره است. ما نمی‌توانیم بگوییم که در جلسه ۲۰ می یعنی تا ۱۰ روز دیگر، وقتی جلسه شورای حکام برقرار می‌شود، آژانس گزارش منفی می‌دهد. یسا به زمان دیگری موکول می‌کند. علتش این است که آژانس الان باید منتظر نتیجه‌لای‌ها و گفت‌وگوهای بین آمریکا و اروپا بماند. واقعیت مساله این است که آمریکایی‌هایی‌ها نمی‌خواهند کاملاً را بپذینند. من اعتقاد شخصی‌ام این است که اروپایی‌ها حاضرند سپاه را از لیست فرم خارج کنند، البته به شرطی که امتیازی در مقابلش بگیرند. آنها معتقدند این یک مورد فرابرجامی است. پس چون یک مورد فرابرجامی و در داخل کنگره و آمریکا برایشان مساله‌ای نیست، شاید یک امتیاز فرابرجامی هم بگیرند. اگر ایران این امتیاز فرابرجامی را به آنها بدهد، به نظر من آژانس این گزارش را منفی منتشر نخواهد کرد و می‌گذارد برای آینده. اروپا هم این آمادگی را ندارد که رویکرد خود در مواجهه با توافق وین را راند کند. حالا فرض کنید با این شرایط اروپا، آژانس یک گزارش منفی داد. یکی از دلایل عدم آمادگی اروپا برای این رویکرد، جنگ اوکراین است. آنها نمی‌خواهند یک بحران دیگر در منطقه حساس ایجاد کنند. دیگری مساله انرژی است که خیلی اهمیت دارد. همین که الان نفت ایران به‌جهت جایگزینی نفت روسیه، از بیش از یک

میلیون، به حدود ۶۰۰ بشکه رسیده است، یکی دیگر از دلایل ناراضیاتی اروپاست. اروپا الان می‌خواهد نفت ایران در بازار تا ۲ میلیون بشکه در روز برسد. هرچه این نفت کمتر صادر شود قیمت افزایش بیشتری خواهد داشت. الان گرفتارند از حدود ۱۰۹ دلار دیروز، امروز به ۱۲۰ دلار رسید؟ یکی از دلایل آن این است که مثلاً درحال حاضر صادرات نفت ایران ۵۰۰، ۶۰۰ بشکه کاهش داشته است. علاوه بر این، ما باید چند روزی صبر کنیم که ببینیم نتیجه مذاکرات اروپا و آمریکا که رابرت مالی هم از آن در کنگره تحت عنوان لزوم منشورت با شرکای اروپایی یاد کرد، به چه نتیجه‌ای خواهد رسید. بعد می‌توانیم چند روز دیگر، پیش از نشست شورای حکام پیش‌بینی کنیم احتمال گزارش منفی چندرتر است یا کمتر. درحال حاضر ما از اروپایی‌ها هم نکته منفی نمی‌شنویم. یعنی اروپایی‌ها که دو، سه ماه پیش دائم نقد می‌کردند، تهدید می‌کردند و از این سخن می‌گفتند که زمان دارد می‌گذرد و ایران باید کاری کند، دیگر فشار نمی‌آورد. حتی رویکرد خود آمریکایی‌ها نیز در چند مدت اخیر به اندازه سابق منفی نبوده است. منظور از آمریکا، دولت آمریکاست، مجلس نمایندگان و سنای آمریکا که دائم دارند فشار می‌آورند اما دولت در این چند مدت به اندازه سابق رویکرد منفی نداشته است. لذا ما باید یک هفته‌ای صبر کنیم تا دو، سه روز پیش از شورای حکام ببینیم لایهٔ آمریکا و اروپا به کجا می‌رسد. احتمالاً پشت پرده دارد یک گفت‌وگوهایی انجام می‌شود که باید دید کار به کجا می‌رسد.

اگر فشارهای آمریکا و رژیم صهیونیستی به آژانس منجر به گزارش منفی آژانس علیه ایران در شورای حکام شود و به تبع آن پرورنده به شورای امنیت سازمان ملل متحد برسد، آیا چین و روسیه چه خواهد بود و آیا قطعنامه را توتومی‌کنند؟

اینها مولفه‌هایی است که در مشورت بین آمریکا و اروپا باید مورد بحث قرار گیرد. مثلاً تصمیم می‌گیرند که اگر آژانس علیه ایران قطعنامه منفی صادر کند، آیا این قطعنامه را باید به شورای امنیت سازمان ملل گزارش کنند یا خیر؟ اگر گزارش کنند باید در آنجا هم قطعنامه‌ای علیه ایران صادر شود یا خیر؟ حالا سوال‌ها در این شرایط حساس این قطعنامه احتمالی که در شورای امنیت مطرح می‌شود را توتومی می‌کنند یا خیر؟ چینی‌ها چطور؟ البته باید دقت‌دار داشته باشیم که احتمال وتو از سوی هردو کشور بالاست. درنتیجه، اینها مسائلی است که کار را نسبت به گذشته پیچیده کرده است.

سیاست

تحركات اخير در پرورنده هسته‌ای ایران چه معنایی دارد

خدمات متقابل آژانس و اسرائیل

آیا اروپا قدم اول را برخواهد داشت؟

نبرد بین روسیه و اوکراین یک فرآیند تحریمی دو جانبه بین روسیه و اروپا را آغاز کرده است. اروپا سطح تحریم‌های روسیه را تا شدیدترین مقدار آن جلو برده و با یک نگاه نژادی همه روس تباران تحریم کرده است. در مقابل روسیه تنها ابزار خود برای تحت فشار قرار دادن اروپا یعنی تحریم انرژی را آغاز کرده است. عدم ارسال گاز به برخی کشورهای هم‌مرز و مطالبه هزینه گاز به روبل، برخی اقدامات تقابلی روسیه است. اگرچه اروپا تلاش دارد با کاهش وابستگی خود به انرژی روسیه این ابزار را از دست مسکو خارج کند، این فرآیند به سرعت تحقق نخواهد پذیرفت. از زمان آغاز جنگ اوکراین قیمت نفت به بالای ۱۲۰ دلار رسیده است. در چنین شرایطی حذف یکی از قدرت‌های نفتی از بازار قیمت این محصول را تا حد زیادی افزایش داده و فشار اقتصادی بیشتری را به مردم اروپا وارد خواهد کرد. به همین جهت کاهش حضور ایران از بازار نفت که یکی از تبعات مکانیسم ماشه محسوب می‌شود مطلوب طرفین اروپایی نخواهد بود. در نتیجه تصمیم به فعال سازی این مکانیسم از جانب اروپا اقدام سختی است که باید دید اروپا تحت فشار آمریکا به آن تن خواهد داد یا خیر؟

شرایطی‌ک‌ه‌، امید به همراهی روسیه و چین را بیشتر می‌کند

تحریم‌همه‌جانبه روسیه این کشور را ملزم به قوی‌تر کردن رابطه اقتصادی با متحدان باقی‌مانده خود کرده است. بسته بودن مسیر اروپا روی مسکو طبعاً این کشور را با شدت بیشتری به سمت شرق سوق خواهد داد. نیاز روسیه به دسترسی به آب‌های گرم و وابستگی شدید این کشور به واردات، ایران را به‌عنوان یکی از محبوب‌ترین گزینه‌های مسکو برای افزایش تعاملات اقتصادی تبدیل کرده است. امضای قرارداد ۲۰ ساله بین ایران و روسیه را می‌توان خروجی همین راهبرد دانست. گسترش قلمرو نفوذ روسیه در اوکراین پیچیده‌تر از اروپایی و آمریکایی است به مواجه چین با تایوان نیز دچار نگرانی کرده و منجر به افزایش سطح تنش در چند وقت اخیر بین چین و آمریکا شده است. مجهز کردن استرالیا به زیردریایی هسته‌ای با هدف جلوگیری از اقدامات چین علیه تایوان در جبهه مقابل مواضع تند شی جین‌پینگ علیه سیاست‌های دولت آمریکا را در پی داشته است. تنش ایجاد شده بین اعضای دائم شورای امنیت این امید را به وجود آورده است که طرف‌های غربی نتوانند در تصویب قطعنامه ضد ایرانی اجماعی ایجاد کنند.

بین‌المللی انرژی اتمی در زمینه نظارت بر اجرای برجام وفق قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت است که حاوی آخرین تحولات و همچنین اطلاعات فنی جدید در ارتباط با فعالیت‌های هسته‌ای ایران است. مطابق ادعای آژانس در این گزارش: «ذخیره اورانیوم غنی شده ایران ۱۸ برابر بیشتر از حد مجاز تعیین شده در توافق هسته‌ای (برجام) شده است.» گزارش‌های ضد ایرانی آژانس واکنش سنگنوی وزارت خارجه کشورمان را در پی داشت. سعید ختیب‌زاده روز گذشته در نشست هفتگی با خبرنگاران در پاسخ به سوالی در مورد گزارش‌های آژانس گفت: «گزارش اخیر آژانس بین‌المللی انرژی اتمی با تازب‌دهنده واقیعت گفت‌وگوهای ایران و آژانس نیست. بعد از توافقی که بین ایران و آژانس در تهران انجام شد، به‌صورت مکتوب ایران پاسخ‌هایی را به آژانس داشت. ختیب‌زاده ادامه داد: «گزارش روز گذشته آژانس همان گزارشی است که گروسی در پارلمان اروپا به‌صورت شتابزده اعلام کرد. این گزارش از همان موقع و حتی قبل از نشست ایران و آژانس جمع‌بندی شده بود و به نظر می‌رسد شتابزدگی در این جمع‌بندی وجود دارد. گزارش منصفانه و متوازن نیست و فشارهای رژیم صهیونیستی مسیر گزارش آژانس را از فنی به سیاسی تغییر داده است.» ختیب‌زاده در ادامه توضیحات خود به ادعای آژانس مبنی بر غنی‌سازی بیش از حد مجاز ایران نیز واکنش نشان داد و در این باره گفت: «جمهوری اسلامی ایران در مسیر صلح‌آمیز هسته‌ای کار را جلو می‌برد و این موضوع در طرح اقدام راهبردی مجلس هم اشاره شده است.»

گزارش‌های فرمایشی

در شرایطی که مذاکرات وین به دلیل زیاده‌خواهی آمریکا در حفظ تحریم‌های فرابرجامی و نیز اجتناب این کشور در ارائه تضمین کافی برای تحقق منافع ایران متوقف مانده است، انتشار گزارش‌های ضد ایرانی آژانس یک پیام هشدارآمیز به تهران مخابره می‌کند با این مضمون که آینده بدون برجام تعاملات آژانس و ایران را به سمت تضاد بیشتری خواهد برد. چنین پیامی روشن می‌کند که نه‌تنها توافقی برجام براساس گزارش‌های فنی آژانس بررسی نمی‌شود بلکه این گزارش‌های آژانس است که گاهی کمک به امتیازگیری طرف غربی جهت کاملاً سیاسی و غیرفنی آن را مشخص می‌کند و گاهی نیز در نتیجه شکست مذاکرات با هدف موج‌نشان دادن تحریم‌های ضد ایرانی منتشر می‌شود.

هشده‌سازی برای از بین بردن برجام

در شرایطی که تحریم‌های اعمالی علیه ایران مطابق زمان‌بندی

این چهارچوب، مکانیسم ماشه نمی‌تواند عمل کند. نکته‌اش در اینجاست ولی در حالتی که آمریکایی‌ها در برجام حاضر بودند و رای‌گیری هم می‌شد، مخالفت روسیه و چین اثری نداشت و آن ۶ قطعنامه علیه ایران بازمی‌گشت و وتوی روسیه و چین نیز غیرممکن می‌شد. اما اگر قرار باشد تصمیم بگیرند تا بیرون از مکانیسم برجام‌رای‌گیری کنند، مخالفت روسیه و چین‌حالا یا به‌صورت وتو یا به‌هر شکل دیگر-باز هم کار را به فرجام نمی‌رساند.

این راه‌م‌بگویم که در دوره اوپاما، پیش از امضای برجام نکته‌مهم، اجماع‌جهانی شکل گرفته‌علیه ایران بود. غربی‌ها زمانی می‌توانند به اهداف‌شان برسند که اصطلاحاً اجماع وجود داشته باشد. الان محیط بین‌الملل و صحنه شورای امنیت فاقد آن ظرفیت اجماع‌سازی است و اگر اجماع اتفاق بیفتد اسلام‌مهم نیست که چند قطعنامه صادر می‌کنند. آن قطعنامه‌ها در چنین شرایطی واقعا کاذب‌نپار خواهد بود. زمانی این می‌تواند موثر باشد که پنج قدرت، خصوصاً روسیه و چین همکاری کنند. در گذشته این همکاری را شاهد بودیم اما الان این زمینه برای همکاری وجود ندارد. نبودن این زمینه همکاری هم صرفاً به دلیل جنگ اوکراین نیست. جدی‌ترین دلیل آن، مطالبات غیرقانونی و همچنین رفتار سلطه‌طلبانه آمریکا است که تهدیدی علیه روابط روسیه و چین هم خواهد بود. نه فقط با ایران، بلکه با کشورهای مختلف در جهان. بنابراین، روسیه و چین هم می‌دانند که موضوع، تنها محدود به ایران نیست. ایران، روسیه و چین در یک دورنما قطعاً تهدیدی برای منافع آمریکا خواهند بود. حالا در مواجهه با روسیه دارند در اوکراین تصفیه حساب می‌کنند، در مواجهه با ایران در برجام، در رابطه با چین هم با محدود کردن این کشور و همچنین شکست پروژه یک جاده و یک کمربند چین و ایجاد در سدر در دریای چین جنوبی برای آنها مشکل ایجاد می‌کنند. از جمله کاری که دارند در رابطه با تایوان می‌کنند و علناً دارند سیاست چین واحد را زیر پا می‌گذارند. مجموعه این تحولات شرایطی را ایجاد کرده است که در اقع تهدید خرصت ایران، روسیه و چین با هم هم‌راستایی پیدا می‌کند.

بسیاری از کارشناسان معتقدند اروپا با شروط ایران مشکلی ندارد و خود شرایط اروپا در بحث انرژی و سوخت به‌خاطر جنگ اوکراین به قدری نامناسب است که اروپا دیگر توان ایجاد یک مشکل جدید برای خودش یعنی تصویب قطعنامه را ندارد. اما در این بین فشارهای آمریکا و رژیم صهیونیستی بر اروپا هم وجود دارد. با وجود این چقدر احتمال این هست که اروپا به سمت قطعنامه علیه ایران برود؟

وضع سیاسی اروپا و آمریکا در زمستان سخت‌تر خواهد شد

اروپا تا به الان بازنده بازی آمریکایی‌ها در اوکراین است. چون خود جنگ اوکراین، یکی از ویژگی‌هایش این بود که شدیدتر از مکانیسم تحریمی که علیه ایران سال‌ها به صورت غیرقانونی اعمال می‌کردند، علیه روسیه اعمال کردند و روسیه با رویکرد بازدارنده توپ را به زمین غربی‌ها انداخت. همین الان شمانگاه کیند به کشورهای مطرح اروپایی مانند آلمان، دچار مشکل اقتصادی شدند. حالا حساب این را هم بکنید که در چنین شرایط بحرانی، اروپا قطعنامه علیه ایران را هم به مشکلات خودش اضافه کند، وضعیت اروپا بهتر نخواهد شد. اروپا باید این محاسبه را بکند که آیا با صدور این قطعنامه وضعش بهتر خواهد شد یا وضع آنها پیچیده‌تر می‌شود که به اعتقاد من، اروپایی‌ها بعید است بیش از این بخواهند دست به حماقت بزنند، چون مسیری که اروپا در حمایت از آمریکا برای جنگ اوکراین رفت نیز ضررهای زیادی به اروپا زد.

خب در اینجا این مساله وجود دارد که آیا اروپا توان این را دارد که در مقابل آمریکا بایستد و آمریکا را راضی کند که از زیاده‌خواهی خودش در برجام کوتاه بیاید؟ شما شرایط آمریکا را می‌دانید، شرایط داخلی آمریکا به‌گونه‌ای است که حتی هم‌حزبی‌های بائسن از او حمایت نمی‌کنند و بایدن برای حل اختلاف درون آمریکا، هنوز تصمیمی نگرفته است.

آمریکایی‌ها طی این چند ماه مذاکرات احيای برجام با بازی در وین و پیچیده کردن مساله در وین، دنبال خرید زمان بودند. الان هم در اوکراین اروپایی‌ها به اعتماد آمریکا همراهی داشتند و از سیاست بایدن پیروی کردند. می‌دانید بخشی از شرایط بگویم هم وضعیت آمریکایی‌ها الان دشوار هست، هم وضعیت اروپایی‌ها و با نزدیک شدن به پاییز که بحران انرژی برای اروپا و آمریکا خواهد بود، قطعاً یکی از منابع مورد نیاز اروپا رجوع به ظرفیت انرژی ایران و منطقه غرب آسیا خواهد بود. از همین منظر، اروپا و آمریکا توانی برای فشار به ایران ندارند.